

An Spidéal Caoga Bliain ó Shin

Seosamh Ó Cuaig

Is éard atá anseo roinnt de na scéalta óna nuachtáin 50 bliain ó shin, la bhain leis an Spidéal, curtha le chéile ag Seosamh Ó Cuaig, Iarchomhairleoir Contae agus Iarbhall Tofa ar Údarás na Gaeltachta. Níl anseo ach cuid de na scéalta a bhí luaite ag Seosamh sa chaint faoin teideal ‘An Spidéal Caoga Bliain ó Shin’ a thug sé i gColáiste Chonnacht mí Feabhra seo caite, mar chuid de shraith léachtaí, eagraithe ag Cumann Staire is Seanchais Chois Fharraige. Seo cuid de na nithe a bhí luaite ag Seosamh ina chuid cainte.

Léirigh Aisteoirí an Spidéil “An Strainséara Dubh” sa Damer i mBleá Cliath oíche Aoine agus oíche Shathairn i mí na Bealtaine 1965. “*They have won all before them at this year’s drama festivals*,” a dúradh san Irish Times – ag féilte Gaeilge agus ag féilte Béarla chomh maith le chéile. Fuair siad an chéad áit i Luimneach agus i gCill Áirne. Bhuaigh siad an chéad áit ag an Oireachtas. Pól Ó Foighil an léiritheoir a bhí orthu.

Fuair Cumann Drámaíochta an Spidéil ardmholadh nuair a léirigh siad “An Strainséara Dubh” ag craobhchomórtas náisiúnta drámaíochta na tuaithe i mBaile Locha Riach. Dúirt an moltóir, P. J. O’Connor as RTÉ, go raibh an caighdeán a bhí acu chomh maith le rud ar bith a chonaic sé go dtí sin ag féile drámaíochta ar bith. Mhol sé na haisteoirí Seosamh Ó Neachtain, Pádraic Mac Fhlanncha, Liam Ó Gráinne agus Bairbre Ní Mháille.

Agus bhíodh drámaíocht acu sa meánscoil freisin. Bhuaigh siadsan an chéad áit i rannóg na Gaeltachta i 1964 ag Féile Drámaíochta na Scol in Áth Luain. Bhuaigh siad Duais na Féile ar an léiriú agus ar an aisteoir ab fhearr.

Capall

Foilsíodh pictiúr breá san Irish Times de Mhichael Clancy agus dá chapall *Atlantic Breeze* a bhuaigh an chéad áit san RDS. Chuir Ambasadóir nua Mheiriceá Raymond Guest an-suim i mbromach a bhí ar taispeánta aige. 24 capaillín a bhí ag Michael Clancy an uair sin. Bhí 10 mbliana caite aige ag plé leo. Dhíol sé capaillíní le ceannaitheoirí as an tSualainn agus as Meiriceá.

Gaeilge san Aifreann

Foilsíodh pictiúr de shéipéal nua na Tulaí – an chéad séipéal in Éirinn a réitíodh go speisialta le go mbeadh aghaidh an tsagairt ar an bpobal. Dúradh ar an Irish Times go raibh áit do 3,000 duine sa séipéal sin.

Bhí colúnaí as an Irish Press, W. A. Newman, ag cur síos ar shéipéal nua na Tulaí freisin. Mhol sé séipéal an Spidéil chomh maith. “*Spiddal seems to be blessed with a succession of forward looking parish priests*,” a dúirt sé.

Trátaí

Bhí scéim na dtrátaí faoi lán seoil i gcónaí. Chuir an Roinn Talmhaíochta fógra amach go mbeadh barr 1964 le díol – as 19 teach téite agus 76 teach nach raibh téite idir an Spidéal agus an Cheathrú Rua. Idir 375 agus 400 planda a bhí i chuile theach acu. Bhí stáisiún in Indreabhán leis na trátaí a ghrádáil.

Cinsire

Ceapadh cinsire nua scannán – an Dr. Christopher Macken. Ar an gCnoc a rugadh é. Fuair sé a chuid oideachais i gColáiste Iarlatha agus in Ollscoil na Gaillimhe. Bhí sé páirteach i gCogadh na Saoirse agus chuaigh sé ar thaobh na Poblachta sa gCogadh Cathartha. Fuair sé a chuid dindiúirí dochtúireachta i 1929. Bhí sé ar Ardchomhairle Fhianna Fáil ar feadh tréimhse agus sheas sé dhóibh i gcúpla toghchán ach níor éirigh leis.

An t-iriseoir Dónal Foley ar cuairt go Conamara:

“*In Eyre Square*,” a dúirt sé, “*we stopped to ask the way. Take the coast road through Salthill and follow it through by the rim of the sea and you’ll soon be in Connemara, the*

man in Galway said.

We followed his instructions, drove past Salthill (which looked almost clinical in its severity and whiteness) and on to Spiddal and Cois Fharraige.

It was then we caught our first sight of the rocks, huge jagged monsters, flat ones, round ones, stretching for miles everywhere in a fantastic pattern of disarray....Hardy little cows fighting for a mouthful of grass between the boulders; sea gulls, cormorants and herons flying wildly, and below the sea lashing itself in frustration against the black brown rugged coastline. Not a sinner in sight.

They have all gone, all the young people to Boston, New York, Coventry, Huddersfield, London, Manchester. Any place they’ll get a living. And why wouldn’t they, the old fisherman demanded between gulps of porter. There’s nothing for them here, never was.

Did they ever come back? “Yes in summer with cars hired and new suits and pockets full of money. They buy cows for their father, stay drunk for a week and then go back again to England or America.”

Scéim Iománaíochta Foyle

Bhí scéim iománaíochta agus Gaeilge tosaithe ag Pól Ó Foighil. Thabharfaí scoláireacht do 40 ógánach as chuile chontae le dhul ar feadh míosa go dtí an Spidéal. Chaithfidís dhá uair a chloig sa lá ag foghlaim scileanna na hiománaíochta. Bheadh deis acu cluichí a imirt in aghaidh foirne maithe le linn an chúrsa.

Chuir Comhairle Chonnacht de Chumann Lúthchleas Gael £125 ar fail agus ceannaíodh coill camán. Iománaíocht an t-ábhar comhrá a bhíodh sna ranganna Gaeilge acu i rith an lae agus tráthnóna ansin chuirtear ag cleachtadh na hiománaíochta iad. Thaispeántaí scannáin de chluichí ceannais na hÉireann agus na scannáin a rinneadh faoi Christy Ring agus tháinig an t-iománaí cáiliúil as Tiobraid Árann, Donie Nealon, le tuilleadh comhairle a chur orthu.

Festy Conlon

Thug tuairisceoir as an Irish Times cuairt ar Ghaillimh le linn Fhéile na nOisrí. Casadh fear dhó a dúirt an chaint seo a leanas.

"I nipped out in the middle of Saturday night's banquet and found a real echo of the old festival atmosphere going on quietly in the hotel's Driftwood Bar. There was Festy Conlon from Spiddal, the best tin whistle player in the West of Ireland, with a couple of other equally good traditional musicians. We had a few pints and a few songs that reminded me of the good old days, and then Festy and his companions went off to keep an engagement in another pub, while I, reluctantly, went back to my sophisticates."

Obscene Literature

Tuairisceoir eile anois as an Irish Times a tháinig go Conamara.

"Beyond Spiddal we stopped to buy postcards at a shopThey are busy stocking up for them (the tourists), too busy with their knitwear, sweets and souvenirs to

read the paperbacks displayed on the shelves. We had a browse and found ourselves quoting from the most hair-raisingly obscene literature ever to be found interspersed between volumes on Christian doctrine, the pure life of Maria Goretti, The Valley of the Squinting Windows. We could but assume the paperbacks are bought by weight rather than by content. Or that Béarla is not much used in that part of the Gaeltacht."

John Ford

Bhí John Ford sa tír ag déanamh an scannáin *Young Cassidy*. Seo é an scannán a bhunaigh sé ar an drámadóir Seán O'Casey. Thug sé preasagallamh i mBleá Cliath. D'fhiafraigh duine de na tuairisceoirí de céard a chosnódh an scannán. *"It's none of your goddam business,"* a dúirt Ford. Mianach an Spidéil ag teacht amach ann, déarfainn. D'inis sé ina dhiaidh sin céard a dúirt cuid dá ghaolta sa Spidéil faoin scannán eile sin a rinne sé, *The Quiet Man*.

"It only made 20 million bucks," a dúirt

siad, *"that's all."*

Múineadh na Gaeilge

Bhí cúrsa nua tagtha amach le Gaeilge a mhúineadh. "Éist agus Labhair" an teideal a bhí air. Bhí idir téacsleabhar speisialta agus téipeanna curtha le chéile don chúrsa. Ar na glórtha a bhí le cloisteáil ar na téipeanna bhí Nuala Ní Loideáin as an Spidéil a bhí i gColáiste Charysfort, Máire Ní Fhlatharta as Inis Mór a bhí i gCarysfort freisin, Pádraic Ó Méalóid as Camas, Pádraic Ó Gaora as Carna agus Tomás Ó Ráighne as an gCoill Rua a bhí i gColáiste Phádraig.

Ithe na bhFataí sa Spidéil

Rinneadh clár teilifíse sa Spidéil dar teideal "Céilí". Scríobh duine éicint litir go dtí na páipéir ag casaoid faoin gcaoi a raibh fear agus gasúr óg le feiceáil ag ithe béilí fataí gan scian ná forc.

"Last week BBC TV screened a Céilí from Spiddal. Apart from the scenes of the actual céilí in a house in Spiddal various outside shots were shown. One of these showed an elderly gentleman turning a pot of potatoes out on a bare table and another showed him eating the potatoes with a young gasúr out of their fists."

This may be perfectly orthodox and acceptable to the people of Spiddal but the impression it makes on an audience of Englishmen about the Irish and their way of life is not at all flattering either to the people of Spiddal or to Irishmen in general."

Scríobh duine eile isteach as Londain á fhreagairt.

"The writer of the letter would do well to take a good look at the streets of London on any week night and see the dozens walking along eating potato chips which have been wrapped in old newspapers....So why the fuss over Spiddal?"

Portaigh

Dúradh sa Dáil go raibh £11,000 caite ag straidhpeáil portach i Seanadh Gharráin. Bhí portach faighte ag 96 iarrthóir go dtí sin agus bhí tuilleadh le roinnt an t-earrach dar gcionn.

Peil

Bhuaíl an Clochán an Spidéil ar a mbealach go dtí craobhchluiche peile

Comharchumann Shailearna Teoranta

'Cur Chun Cinn Teanga, Cultúir, Fostalocht agus Seirbhísí'

Comharchumann Shailearna Teo.

Na hAille, Indreabhán, Co. na Gaillimhe

Fón 091-593017 Facs: 091-593715

rphost: cst@eircom.net

Seirbhísí

Forbairt Pobail

Seirbhísí Oifige

Seirbhís Mapaí Talún

Eolas/Idirlíon

Cúrsaí

FÁS

SFP

An tAcadamh

Ionaid

Seanscoil Sailearna

ITT

LTI Amharclann

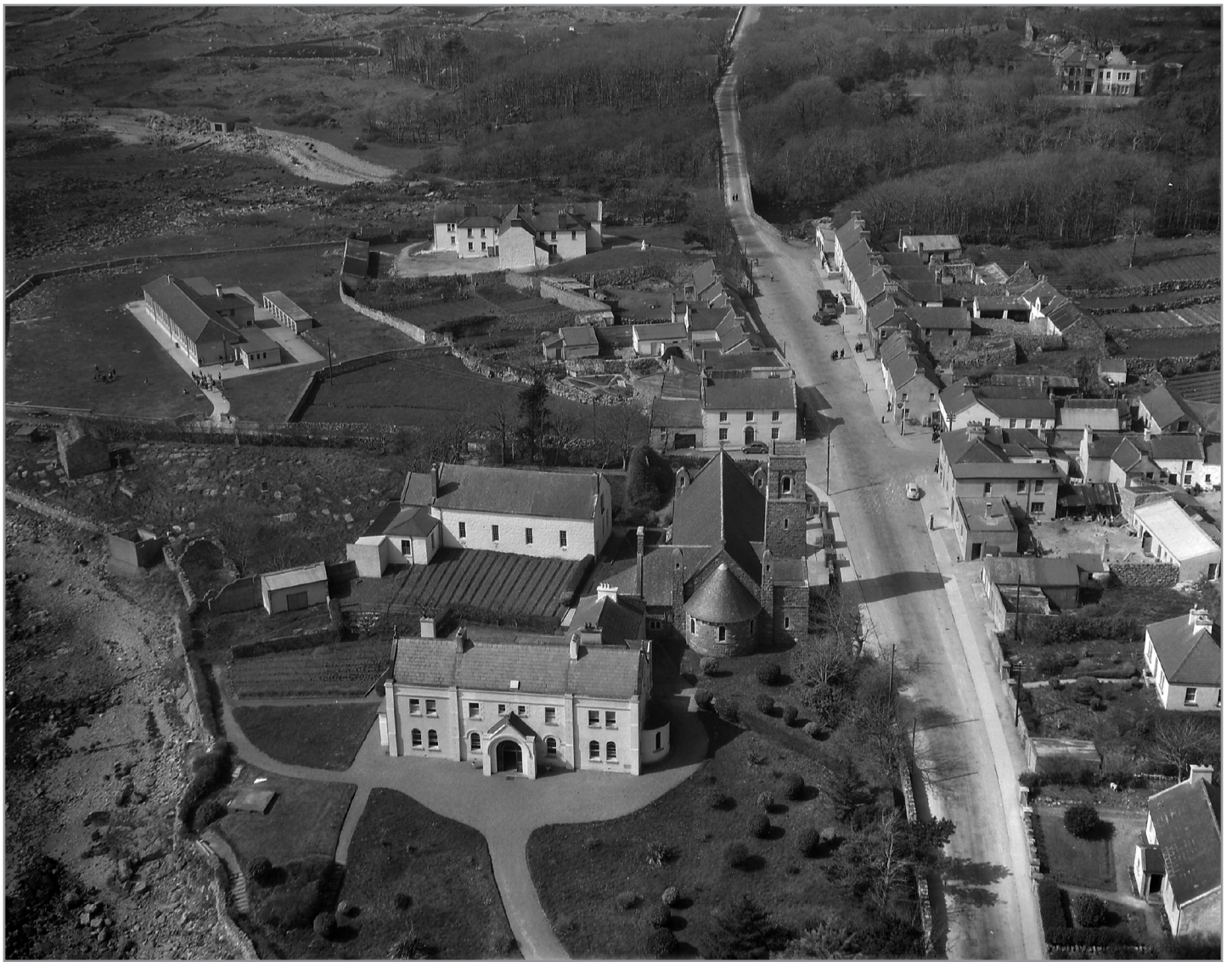
Chois Fharraige

Gorlann na Gaeilge

Uaireanta Oifige

Luan-Déardaoín Aoine Lón

9.00r.n - 5.00 i.n 9.00 r.n - 4.00 i.n 1.00 i.n - 2.00 i.n

An Spidéal ón aer sna 1950daí. Buíochas leis an gCartlann Náisiúnta Ghrianghrafadóireachta.

sóisear Bhord an Iarthair. Cluiche crua a bhí ann. Ar na himreoirí ab fhearr a bhí ag an Spidéal, a dúirt an Connacht Tribune, bhí Máirtín Ridge, Tex Thornton agus Michael Thornton. 2-7 in aghaidh 1-7 a bhí ann sa deireadh.

Scéim uisce.

Bhí cruinniú ag Coiste Paróiste an Spidéil sa mbliain 1964 faoi chúrsaí uisce agus tuairisc faoi ar an gConnacht Tribune faoin teideal “*Decision expected soon on Connemara Water Scheme*”. Bhí ionadaithe ann as coistí ó na Forbacha go Leitir Mealláin chomh maith le polaiteoirí áitiúla. Dúirt Pádraic Ó Neachtain, a bhí ina chathaoirleach ar an gcrúinniú, go ndeachaigh toscaireacht chuig an gComhairle Contae roinnt blianta roimhe sin agus gur gealladh an uair sin go ndéanfaí rud éicint faoi. Níor tharla sé.

Scéim Réigiúnach Uisce Dheisceart Chonamara a bhí geallta roinnt blianta roimhe sin, a dúradh —

uisce a chur ó na Forbacha go Leitir Mealláin agus trasna go hUachtar Ard. Cearta iascaireachta ba mhó a choinnigh siar é, a mhínigh siad. Loch Coirib, Loch Bhoth Loiscthe agus Abhainn Chasla na foinsí uisce a bhí piochta.

Máirín Ní Churraoin

Bhí pictiúr agus tuairisc faoi Mháirín Ní Churraoin, as Saorhort Bearna, san Irish Press i 1965. Dúradh gur múinteoir tís a bhí inti, go raibh an-suim aici sna damhsaí Gaelacha, go raibh baint aici le Feis Cheoil an Iarthair le dhá bhliain agus go ndearna sí aisteoireacht le Cumann an Spidéil agus i dTaibhdhearc na Gaillimhe.

Monarcha na mBréagán

In alt san Irish Press i 1964 labhraíodh ar an mbeagán monarcha a bhí ag Gaeltarra Éireann an uair sin.

“After Elly Bay, Crolly and Spiddal soon followed and while Crolly became famous for their “Crolly Dolls” Spiddal was geared

for plastics. From the western seaboard come bright-eyed maidens dressed in national costume. Teddy bears from 6” to 3-6” and dolls. In all there are 70 types of toys made.”

An Geall a chuir Thornton.

Sa mbliain 1965 dúirt Máirtín Thornton go gcuirfeadh sé geall £180 go mbuafadh Ciarraí Craobh na hÉireann. Bhí pictiúr breá de ar an Irish Independent agus an t-airgead ina ghlaic aige.

Gaeilge san Aifreann

Tosaíodh ag úsáid na Gaeilge san Aifreann, Dé Domhnaigh 7 Márta 1965. Dúirt Sagart Paróiste an Spidéil, an Canónach Donnelly, an méid seo a leanas leis an Irish Independent. *“In Spiddal, Rossaveal and Minna the faithful answered in loud clear voices, keeping in perfect rhythm and showing no shyness. The responses were just like the rosary. We were tremendously pleased.”*